

УДК 378.147: 811.111'276.6

Мацнєва Оксана

ORCID 0000-0001-8107-0032

Researcher ID I-3965-2016

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та освітніх технологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: oksanamatsnieva@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПОТЕНЦІАЛ КУРСІВ OPEN

Проблема професійної компетентності викладача англійської мови була й залишається актуальною в педагогіці та методиці викладання іноземних мов. Її вирішення тісно пов'язано з пошуком ефективних шляхів удосконалення відповідної компетентності, до яких, зокрема, належать курси OPEN (Online Professional English Network).

Мета роботи. *Визначити потенціал курсів OPEN в удосконаленні основних складових професійної компетентності викладача англійської мови.*

Методологія. *Досягнення виокремленої мети забезпечувалось використанням таких методів дослідження, як моделювання структури професійної компетентності викладача англійської мови, аналіз цілей, змісту та особливостей реалізації курсів OPEN, систематизація й узагальнення отриманих даних.*

Наукова новизна. *На основі результатів аналізу цілей, змісту й особливостей реалізації курсів OPEN зроблено спробу визначити їхній потенціал в удосконаленні основних складових професійної компетентності викладача англійської мови.*

Висновки. *У результаті проведеного дослідження було виокремлено низку переваг використання курсів OPEN для вдосконалення професійної компетентності викладача англійської мови, а саме: 1) наявність автентичного академічного англійськомовного освітнього середовища, що сприяє вдосконаленню професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності викладача, 2) поглиблення знань про сучасні підходи, тенденції та технології формування міжкультурної комунікативної компетентності здобувачів освіти та вдосконалення навичок і розвиток умінь їх використання задля досягнення виокремлених цілей навчання, що спрямоване на вдосконалення методичної компетентності викладача, 3) ознайомлення із платформою дистанційного навчання Canvas та набуття навичок і вмінь роботи на ній в якості здобувача освіти, що націлене на вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності викладача.*

Ключові слова: *викладач англійської мови, професійна компетентність, професійно орієнтована міжкультурна комунікативна компетентність, методична компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, курси OPEN.*

Постановка проблеми. Закріплення за англійською мовою статусу однієї з мов міжнародного спілкування в Україні передбачає, що випускники спеціальностей, де англійська мова вивчається як профільна дисципліна, володіють нею на рівні не нижче, ніж С1 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, а випускники спеціальностей, де англійська мова вивчається як непрофільна дисципліна, – на рівні не нижче, ніж В2 за відповідними рекомендаціями. Досягнення зазначеної мети забезпечується передусім високим рівнем професійної компетентності викладача англійської мови, що, у свою чергу, потребує постійного вдосконалення [7].

Розв'язання порушеної проблеми тісно пов'язано з пошуком ефективних шляхів такого вдосконалення, одним із яких вважаємо курси OPEN (Online Professional English Network).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивчення фахової літератури дозволяє зробити висновок, що проблема професійної компетентності викладача іноземної мови була й залишається об'єктом дослідження ряду науковців. Зокрема теоретико-методичні засади формування методичної компетентності майбутнього викладача французької мови були обґрунтовані Н. Майєр [3]. Методична контрольна-оцінювальна компетентність майбутніх викладачів англійської мови є об'єктом дослідження О. Української, а професійно-методична компетентність викладача усного перекладу – Т. Пасічник. Проблема підготовки майбутніх викладачів іноземної мови за професійним спрямуванням в університетах США знайшла своє відображення в дослідженні М. Кокор [2], а проблема інтегрованого

формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей – в дослідженні Н. Скіби [6]. Методична компетентність майбутнього викладача англійської мови як непрофільної дисципліни є предметом дослідження О. Мацнєвої. У центрі уваги дослідження Є. Плотнікова – проблема вдосконалення професійної компетентності вчителя англійської мови. Як бачимо, зазначені дослідження націлені на розв'язання проблеми формування однієї з провідних складових професійної компетентності – методичної компетентності, під час навчання в ЗВО, при цьому проблема вдосконалення професійної компетентності викладача англійської мови під час його професійної діяльності залишається в переважній більшості випадків поза увагою дослідників. Певним виключенням слід уважати дослідження Є. Плотнікова, водночас маємо констатувати, що воно зорієнтовано на вчителів англійської мови, а не викладачів. Зазначене свідчить про недостатню розробленість проблеми, порушеної в статті, що стосується також і шляхів удосконалення відповідної компетентності, курсів OPEN зокрема.

Мета статті. У межах цієї статті ставимо за мету визначити потенціал курсів OPEN для вдосконалення основних складових професійної компетентності викладача англійської мови.

Методологія. Досягнення окресленої мети потребує моделювання професійної компетентності викладача англійської мови, аналізу цілей, змісту та особливостей реалізації курсів OPEN, а також систематизації й узагальнення отриманих даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення проблеми, порушеної в статті, вважаємо за доцільне розпочати з визначення основних складових професійної компетентності викладача англійської мови. Узявши до уваги загальні та професійні компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій) викладача закладу вищої освіти, виокремлені в Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» [5], а також моделі професійної компетентності викладача іноземної мови, запропоновані вищезазначеними дослідниками (М. Кокор, Н. Майер, О. Мацнєва, Н. Скіба, Т. Пасічник, О. Українська тощо), у структурі професійної компетентності викладача англійської мови розрізняємо три основні складові, а саме: професійно орієнтовану міжкультурну комунікативну, методичну та інформаційно-комунікаційну компетентності.

Слідом за науковцями київської методичної школи (О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, С. Ніколаєва), ми визначаємо професійно орієнтовану міжкультурну комунікативну компетентність як здатність особистості успішно й адекватно спілкуватися іноземною мовою в ситуаціях міжкультурного та професійного спілкування різних типів і видів з урахуванням основних зовнішніх соціокультурних і внутрішніх ситуативних факторів [4, 36]. Водночас методичну компетентність розглядаємо як здатність і готовність викладача проектувати й реалізовувати навчально-методичні заходи, націлені на формування у здобувачів вищої освіти професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності. У свою чергу, інформаційно-комунікаційну компетентність тлумачимо як здатність і готовність викладача ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в процесі професійної діяльності, добираючи та наповнюючи їх з урахуванням ситуації, індивідуальних особливостей здобувачів освіти та їхніх інтересів, а також застосовувати ці технології для власного особистісно-професійного розвитку [1, 3].

Виокремивши основні складові професійної компетентності викладача англійської мови, перейдемо до аналізу цілей, змісту й особливостей реалізації курсів OPEN з метою визначення їхнього потенціалу в удосконаленні відповідних компетентностей викладача.

Курси OPEN, які реалізуються американською некомерційною організацією з розвитку людського потенціалу FN360 за сприяння Посольства США в різних країнах світу, орієнтовані на викладачів англійської мови як іноземної, які не є її носіями. Курси пропонуються чотири рази на рік у чітко встановлені терміни. Зарахування на курси відбувається на конкурсній основі після заповнення відповідної аплікаційної форми, що, зокрема, передбачає обґрунтування конкурсантами відповідності цілей і змісту обраного курсу їхнім професійним потребам.

Список курсів налічує 10 основних позицій, зміст яких тісно пов'язаний із різними аспектами методики навчання та викладання англійської мови як іноземної, а саме: «Розробка та імплементація онлайн-курсів», «Розробка курсів з навчання академічного письма», «Розвиток умінь критичного мислення в процесі вивчення культури на заняттях з англійської мови як іноземної», «Професійний розвиток викладачів, що готують майбутніх учителів англійської мови», «Підвищення мотивації студентів у процесі вивчення англійської мови як іноземної», «Навчання дітей англійської мови», «Навчання граматики на засадах комунікативного підходу», «Методика навчання англійської мови як іноземної», «Навчання англійської мови заради майбутнього: усвідомлення проблеми зміни клімату», «Використання освітніх технологій у навчанні англійської мови». Періодично список курсів оновлюється: у зв'язку із сучасним запитом суспільства та новітніми тенденціями в методиці навчання й викладання іноземних мов нещодавно розглянутий список був доповнений курсом «Навчання англійської мови в умовах надзвичайних ситуацій».

Принагідно зауважимо, що всі курси розроблені та викладаються досвідченими фахівцями американських ЗВО (Державним університетом Аризони, Університетом Мериленду, Державним університетом Канзасу, Державним університетом Айови тощо). Курси викладаються онлайн, асинхронно на платформі Canvas (кожному курсу передують чотиритижневий підготовчий курс, який

націлений на формування навичок і розвиток умінь роботи на цій платформі). Тривалість одного курсу – 8 тижнів, що відповідає 8-ми модулям, опрацювання кожного з яких потребує 5-10 годин на тиждень. За умови успішного (70-100%) проходження курсу слухач отримує сертифікат (64 години).

Проілюструємо цілі, зміст і особливості реалізації курсів OPEN на прикладі курсу «Методика навчання англійської мови як іноземної», розробленого Університетом Мериленду; викладач – Кейті Мілтер, професор кафедри англійської мови як другої зазначеного ЗВО.

Відповідно до силабусу курсу, останній націлений на ознайомлення слухачів із сучасними методиками навчання англійської мови як іноземної різних вікових груп і в різних освітніх контекстах.

Навчальні результати включають здатності:

- аргументувати важливість вивчення англійської мови як мови міжнародного спілкування;
- порівнювати та протиставляти традиційні та сучасні методи навчання іноземної мови;
- аналізувати власні навчальні стратегії, націлені на створення активного, студентоцентрованого освітнього середовища;
- визначати навчальні стилі та навчальні потреби учнів;
- визначати принципи та застосовувати стратегії інтегрованого формування мовних навичок;
- розробляти та використовувати ефективні завдання для розвитку мовленнєвих умінь, умінь критичного мислення та вирішення проблемних ситуацій.

Зміст курсу передбачає опрацювання таких модулів: 1) «Навчання англійської в різних культурних контекстах» (націлений на врахування культурного контексту, в якому відбувається навчання англійської мови); 2) «Методи навчання іноземної мови» (коротке ознайомлення з історією методики навчання іноземних мов, методами, що використовувались на різних етапах, акцентування уваги на особливостях комунікативного навчання іноземних мов та навчання, що ґрунтується на завданнях, поняттях «метод», «прийом», принципах Д. Брауна); 3) «Студентоцентроване навчання» (поглиблення знань про поняття «навчальний стиль», «навчальна стратегія», «навчальна структура», «студентоцентроване освітнє середовище»); 4) «Навчальні стилі, стратегії та критичне мислення» (поглиблення знань про теорію множинного інтелекту, таксономію Блума, метакогнітивні стратегії та стратегії критичного мислення в навчанні англійської мови як іноземної); 5) «Технології навчання читання, письма та лексики» (поглиблення знань про інтенсивне та екстенсивне читання, підходи «згори-донизу», «знизу-вгору», процесуальний і жанровий підходи в навчанні письма, виправлення помилок і підготовку зворотної відповіді); 6) «Технології навчання аудіювання та говоріння» (поглиблення знань про поняття «точність» і «вільність», стратегії навчання говоріння та аудіювання, а також лексики і граматики як їхніх складових); 7) «Планування заняття: використання технології «починаємо з кінця» (поглиблення знань про технологію планування заняття англійської мови «починаємо з кінця», формулювання цілей з використанням таксономії Блума); 8) «Саморефлексія та професійний розвиток» (поглиблення знань про стратегії спостереження та аналізу занять колег як способу професійного розвитку).

На особливу увагу заслуговують запропоновані способи перевірки досягнення визначених результатів навчання з детально прописаними критеріями їх оцінювання та розподілом балів між ними, а саме:

- участь в обговоренні (загальна кількість – 15) – 30%,
- есе-міркування (загальна кількість – 1) – 10%,
- тести (загальна кількість – 10) – 30%,
- практичні завдання (загальна кількість – 3) (підготовка студентоцентрованого плану заняття, спостереження та аналіз відвіданого заняття, творче завдання «план дій») – 30%.

Особливу цінність з методичної точки зору становлять детальні інструкції до завдань. Наведемо приклади деяких завдань мовою оригіналу.

Приклад 1 (практичне завдання).

Design a learner-centered communicative activity that is:

- *interesting and engaging using graphic organizers*
- *relevant to learners' lives*
- *tailored to different learning styles and intelligence*
- *empowers critical thinking and problem solving*
- *promotes learner autonomy*
- *shows comprehension of course unit concepts through activity development (курс OPEN «TESOL Methodology», модуль 7).*

Приклад 2 (практичне завдання).

Review the lesson plan of at least one peer and post a response to him or her.

Please use the Learner-Centered Activity Template in Word (курс OPEN «TESOL Methodology», модуль 7).

Приклад 3 (есе-міркування).

Discuss the methods and approaches to language teaching you have used or experienced before taking this course. Discuss the three most important ideas you learned in this module, and explain why you chose them. Include examples from the lectures, readings, and module materials. Describe 2-3 actions you will take to apply your new learning in your teaching context. Explain how you will share resources or concepts from Module 2 with your colleagues (курс OPEN «TESOL Methodology», модуль 2).

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Проведений аналіз цілей, змісту та особливостей реалізації курсів OPEN дає можливість стверджувати, що ці курси мають значний потенціал для вдосконалення основних складових професійної компетентності викладача англійської мови. Насамперед це стосується професійно орієнтованої міжкультурної компетентності, що забезпечується наявністю автентичного академічного англійськомовного освітнього середовища. Опрацювання запропонованих автентичних матеріалів (статей, презентацій, відео тощо), виконання значної кількості завдань (написання постів, есе, аналіз відвіданого заняття тощо), письмове спілкування з викладачем сприяє вдосконаленню таких складових професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності викладача як лексична та граматична компетентності, а також компетентностей у читанні, письмі та аудіюванні. Принагідно зауважимо, що за умови успішного закінчення курсу викладач отримує можливість удосконалювати компетентність у говорінні на регулярних міжкультурних зустрічах випускників курсів OPEN.

Зміст курсів OPEN безпосередньо пов'язаний із сучасними тенденціями методики навчання й викладання англійської мови як іноземної, що забезпечує вдосконалення методичної складової професійної компетентності викладача англійської мови. Водночас маємо відзначити опосередковане вдосконалення зазначеної складової, оскільки у викладача є можливість познайомитися з найкращими практиками розроблення силабусів, формулювання цілей і кінцевих результатів навчання як у межах курсу, так і в межах кожного модуля, інструкцій до різних типів і видів завдань, спрямованих на розвиток методичних умінь, і зразків їх виконання, визначення критеріїв оцінювання виконання таких завдань, а також надання зворотної відповіді.

У свою чергу, проходження чотирирічного курсу, що передує основному курсу й націлений на набуття навичок роботи на платформі Canvas, та подальше навчання на цій платформі сприяє вдосконаленню інформаційно-комунікаційної компетентності викладача англійської мови. Водночас у викладача, який виступає в ролі здобувача освіти, є можливість апробувати на собі ґрунтовно розроблений асинхронний онлайн-курс, зробити при цьому відповідні висновки й урахувати їх при розробці й реалізації власних онлайн-курсів.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні потенціалу курсів OPEN в контексті неформальної освіти майбутніх учителів англійської мови.

References

1. Буряк М. І. Взаємопов'язане формування у майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованої компетентності в говорінні та інформаційно-комунікаційної компетентності: автореф. дис... к-та пед. наук: 13.00.02. Тернопіль, 2019. 21 с.
Burak, M. I. (2019). *Vzaiemopoviazane formuvannia u maibutnikh vykladachiv anhliiskoi movy profesiino oriientovanoi kompetentnosti v hovorinni ta informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti* [Integrated formation of professionally oriented speaking competence and information-communicative competence of prospective university teachers of English]: *Extended abstract of Candidate Degree in Pedagogical Studies' Thesis*. Ternopil, Ukraine.
2. Кокор М. М. Підготовка майбутніх викладачів іноземної мови за професійним спрямуванням в університетах США: автореф. дис... к-та пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2014. 23 с.
Kokor, M. M. (2014). *Pidhotovka maibutnikh vykladachiv inozemnoi movy za profesiinym spriamuvanniam v universytetakh SShA* [Languages for Specific Purposes Teacher Training in the Universities of the United States]: *Extended abstract of Candidate Degree in Pedagogical Studies' Thesis*. Ternopil, Ukraine.
3. Майєр Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: Монографія. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2015. 472 с.
Maïier, N. V. (2015). *Formuvannia metodychnoi kompetentnosti u maibutnikh vykladachiv frantsuzkoi movy: teoriia i praktyka: Monohrafiia* [Theoretical and Methodological Basics of Forming Methodological Competence of Future Teachers of French: monograph]. Kyiv, Ukraine: Editor's centre of KNLU.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka (2013): [pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv] [Methodology of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: textbook for classical, pedagogical and linguistic universities] / edited by prof. S. Nikolaïeva. Kyiv, Ukraine: Lenvit. 590.
5. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: затв. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021. URL: <https://bit.ly/3JAKxYm>. (дата звернення: 18.04.2024).
Profesiïnyi standart na hrupu profesii «Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity»: zatv. Nakazom Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho gospodarstva Ukrainy vid 23.03.2021 [Professional Standard for the

- group of professions «Teachers of institutions of higher education»: approved by the Order of the Ministry of Economics, Trade and Agricultural Development of March 23, 2021]. Retrieved from: <https://bit.ly/3JAxYm>.
6. Скіба Н. Я. Інтегроване формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей: автореф. дис... к-та пед. наук: 13.00.02. Тернопіль, 2019. 23 с.
Skiba, N. Ya. (2019). *Intehrovane formuvannya inshomovnoi komunikatyvnoi ta metodychnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv anhliiskoi movy dlia ekonomichnykh spetsialnosti.* [Integrative Development of Foreign Language Communicative and Methodological Competences of Prospective Teachers of English for Economics]: *Extended abstract of Candidate Degree in Pedagogical Studies' Thesis.* Ternopil, Ukraine.
 7. Gorodnycha L., Gergul S., Olkhovyk M., Panchenko V., Turchyna I. The effect of self-education on teachers' competitiveness. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. 2023. Vol. 17, No. 4, p. 652-660. URL: <https://edulearn.intelektual.org/index.php/EduLearn/article/view/21134/10282>. (дата звернення: 18.04.2024).
Gorodnycha, L., Gergul, S., Olkhovyk, M., Panchenko, V., Turchyna, I. (2023). The effect of self-education on teachers' competitiveness. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*.17(4), 652-660. URL: <https://edulearn.intelektual.org/index.php/EduLearn/article/view/21134/10282>. (дата звернення: 18.04.2024).

Oksana Matsnieva

ORCID 0000-0001-8107-0032

Researcher ID I-3965-2016

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Educational Technologies,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: oksanamatsnieva@gmail.com*

DEVELOPING EFL TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE: OPEN COURSES POTENTIAL

The issue of EFL teacher's professional competence has been and still is topical in pedagogy and methodology of teaching English as a foreign language. It is closely connected with the effective ways of its development. The latter comprises Open Professional English Network (OPEN) courses.

The purpose of the article is to identify OPEN courses potential in developing EFL teacher's professional competence.

Methodology. Achieving the purpose required applying such research methods as modelling the structure of the EFL teacher's professional competence, analysis of OPEN courses' objectives, content and implementation peculiarities, data systematization and generalization.

Scientific novelty. On the basis of OPEN courses' objectives, content and implementation peculiarities analysis, their potential in developing EFL teacher's professional competence has been identified.

Conclusions. As a result of the research a number of OPEN courses' benefits in developing EFL teacher's professional competence have been singled out. Learning in the authentic academic English educational context facilitates the development of the teacher's professionally oriented intercultural communicative competence. The courses content reflects current approaches, trends and strategies of forming learners' professionally oriented intercultural communicative competence. Consequently, the courses enhance EFL teacher's methodological competence. Doing the online course on Canvas assists in developing the teacher's information and communication competence.

Key words. EFL teacher, professional competence, professionally oriented intercultural communicative competence, methodological competence, information and communicative competence, OPEN courses.

Стаття надійшла до редакції: 25.04.2024

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор О. Б. Бігич